Mariana PAVLENCU,
lector universitar al Catedrei „Științe polițienești și socioumane",
a Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI, master în drept
Vitalie COSTIȘANU,
procuror în procuratura sect. Ciocana, master în drept

INTEGRAREA ÎN SOCIETATE A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI PRIN PRISMA SERVICIILOR SOCIALE

Rezumat

Dizabilitatea este unul dintre mijloacele semnificative de diferențiere socială în societățile moderne, marcat substanțial de influența unor ideologii. Modul în care o societate exclude anumite grupuri sau indivizi implică procese de încadrare în categorii, punîndu-se accentul pe apariția și identificarea unor incapacități, pe aspectele inferioare și inacceptabile ale unei persoane. Problematica dizabilității a fost și este abordată, în principal, din perspectiva a două modele: cel individual, de inspirație medicală (care consideră că dificultățile persoanelor cu dizabilități sunt datorate inferiorității biologice și psihologice a acestora) și modelul social, care pune accentul pe mediul social neadaptat, considerat generator al dificultăților persoanelor cu deficiențe.

Cuvinte-cheie: dizabilitate, diferențiere socială, indivizi, procese de încadrare, incapacități, inferioritate, dificultăți.

Summary

Disability is one of the significant means of social differentiation in modern societies, marked substantial influence of ideology. The way a society excludes certain groups or individuals involves categorization processes, putting the emphasis on appearance and identification of disability, the lower and unacceptable aspects of a person. The issue of disability was and is addressed primarily in terms of two models: the individual, inspiring care (which considers the difficulties people with disabilities are due to inferiority biological and psychological thereof) and social model, which focuses on environment social misfit, count as the difficulties people with disabilities.

Keywords: disability, social differentiation, individuals, framing processes, inability, inferiority difficulties.

Introducere. În ajutorul persoanelor cu dizabilități de a se integra în societate vin serviciile sociale care formează un ansamblu de măsuri și activități realizate pentru a satisface necesitățile sociale ale persoanei/ familiei în vederea depășirii unor situații de dificultate, de prevenire a marginalizării și excluziunii sociale.

Materiale și metode aplicate. În scopul obțineri unei viziuni mai ample privind integrarea persoanelor cu dizabilități în societate prin prisma serviciilor sociale am cercetat atît cadrul juridic normativ, cît și practica societății noaste în acest domeniu. În această lucrare au fost aplicate metode de comparare, statistice și de analiză.

Serviciile sociale se grupează în trei categorii: servicii sociale primare, servicii sociale specializate, servicii sociale cu specializare înaltă [1].

a. *Servicii primare.* Serviciul de îngrijire socială la domiciliu - reprezintă un serviciu public (creat în subordinea structurii teritoriale de asistență socială) sau privat (creat de către fundații, instituții private fără scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislația, avînd domeniul de activitate în sfera socială) care implică o gamă de servicii acordate la domiciliu beneficiarilor pentru a spori gradul de independență a acestora. De serviciul respectiv beneficiază inclusiv persoanele cu vîrsta de peste 18 ani care, după spitalizare, necesită îngrijiri temporare în vederea recuperării stării de sănătate și nu au suport pentru îngrijire la domiciliu, persoanele care se externează din spital după diverse intervenții chirurgicale, accidente vasculare cerebrale, paralizii, bolnavii în fază terminală etc. și care din cauza bolii nu pot să se autoîngrijească și necesită ajutor permanent[2].

Cantinele de ajutor social – reprezintă un serviciu social primar cu statut de persoană juridică creat de organele administrației publice locale care oferă persoanelor vulnerabile, inclusiv persoanelor cu dizabilități, servicii sub formă de mese[3]. În republică funcționează 129 de cantine de ajutor social, de serviciile cantinelor de ajutor social benefi-

ciază lunar 5901 persoane vîrstnice și cu dizabilități, familii cu copii în situații de risc [4].

b. *Servicii sociale specializate* – sunt destinate indivizilor, inclusiv persoanelor cu dizabilități, care au nevoie de asistență calificată în timp și se prestează la toate nivelurile de organizare cu echipe de profesioniști din componența cărora fac parte: asistenți sociali, asistenți medicali, psihologi și lucrători sociali, ce activează la nivel comunitar.

Centrele specializate de zi – sunt servicii sociale specializate care includ asistență medicală și psihologică. Pentru moment există 25 de centre de îngrijire de zi pentru adulți și persoane cu dizabilități, 25 de centre pentru familii cu copii cu dizabilități și 30 de centre de zi pentru familii cu copii în situații de risc. Adesea aceste centre combină îngrijirea specializată cu activități de îngrijire primară.

Centrele de plasament temporar– sunt create, de regulă, de societatea civilă și cu suportul organizațiilor internaționale. Acestea numără 14 centre pentru adulți, inclusiv cu dizabilități, și 16 centre pentru copii cu dizabilități, precum și un adăpost pentru persoanele fără domiciliu în municipiul Chișinău [5].

c. *Servicii sociale cu specializare înaltă* – sunt servicii dezvoltate pentru persoanele cu dizabilități care implică o serie de prestații într-o instituție rezidențială sau într-o instituție specializată de plasament temporar, care impun un șir de intervenții complexe ce pot include orice combinație de servicii sociale specializate, acordate beneficiarilor cu dependență sporită și care necesită supraveghere continuă (24/24 ore) [1], și implică:

Servicii de recuperare/ reabilitare și tratament balneo-sanatorial – sunt servicii cu titlu gratuit acordate persoanelor cu dizabilități de gradul I și II neangajate în cîmpul muncii, iar o reducere de 70 % din cost se acordă persoanelor cu dizabilități de gradul I și II angajate în cîmpul muncii. De o reducere de 30 % din cost beneficiază: persoanele cu dizabilități de gradul III angajate în cîmpul muncii, persoanele în vîrstă beneficiare de pensii pentru limită de vîrstă, pensii de invaliditate sau de alocații sociale de stat, angajate în cîmpul muncii, înregistrate oficial sau care desfăşoară activități de întreprinzător de diferite forme [6].

Aceste servicii se realizează prin subdiviziunile Ministerului Muncii Protecției Sociale și Familiei și include trei centre de reabilitare în țară: Centrul republican de reabilitare a invalizilor, veteranilor muncii și războiului din satul Cocieri, raionul Dubăsari [7]; Centrul pentru copii cu cerințe educative speciale „Speranța" din orașul Criuleni [8]; Centrul de reabilitare a invalizilor și pensionarilor „Victoria" al Republicii Moldova, orașul Sergheevka, Ucraina [9].

Servicii de ocrotire rezidențială pentru persoane în vîrstă și persoane cu dizabilități –structurile prestatoare a acestor servicii sunt instituții subordonate MMPSF și sunt specializate în prestarea de servicii cu specializare înaltă, care impun un șir de intervenții complexe ce pot include diferite combinații de servicii socio-medicale specializate, acordate persoanelor în etate și persoanelor cu dizabilități cu dependență sporită, care, din cauza anumitor circumstanțe, au pierdut sau sunt limitate în posibilitățile de participare la viața socială în aceeași măsură cu alte persoane și au nevoie de reabilitare sau asistență intensă în timp într-o instituție specializată în îngrijiri de un anumit tip[10] .

Pentru moment există 9 instituții sociale destinate persoanelor cu dizabilități, inclusiv internate psihoneurologice: din satul Brînzeni, raionul Edineț; satul Bădiceni, raionul Soroca; satul Cocieri, raionul Dubăsari și mun. Bălți; case-internat pentru copii cu deficiențe mintale: (băieți) din orașul Orhei și (fete) din oașul. Hîncești; 2 instituții sociale pentru persoane în etate și cu dizabilități: azilul republican pentru persoane în etate și cu dizabilități din mun. Chișinău [11]. Instituțiile respective oferă beneficiarilor săi protecție socială prin prestarea de servicii socio-medicale: cazare, îngrijire, alimentație, asigurarea cu îmbrăcăminte și încălțăminte, terapie ocupațională, activități culturale, kinetoterapie, asistență medicală, adaptate la necesitățile lor particulare, pentru a-i ajuta pe aceștia să-și mențină un nivel optim de activitate fizică, intelectuală, psihică, socială, precum și să obțină un nivel

de independenţă cît mai mare posibil [1].

Servicii de reabilitare medical – au menirea de a preveni şi de a reduce nivelul incapacităţii temporare şi stabile de muncă, îmbunătăţirea funcţiilor fiziologice şi mentale a persoanelor cu dizabilităţi, precum şi sporirea capacităţii de participare activă a acestora în cadrul societăţii, menţinerea, maximal posibilă, a sănătăţii şi calităţii vieţii pacienţilor, prin aplicarea coordonată şi combinată a diverselor măsuri în domeniul medical, clinic, funcţional, psihologic, social şi pedagogic [4].

Reabilitarea este un proces continuu şi coordonat, care asigură la toate nivelurile începînd cu centrele medicilor de familie, spitalele raionale şi cele municipale şi prin servicii de reabilitare special create [12]. Un rol important în reabilitarea persoanelor cu deficienţe fizice îl are Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie şi Reabilitare (în continuare CREPOR), instituţie subordonată Ministerului Muncii, Protecţiei Sociale şi Familiei şi care are drept scop reabilitarea şi asigurarea persoanelor cu dizabilităţi locomotorii cu articole ortopedice şi mijloace de locomoţie nemecanizate. Pînă în prezent CREPOR a acordat asistenţă medicală recuperatorie unui număr de cca 87 mii pacienţi prin asigurarea lor cu mijloace ajutătoare tehnice[13].

Pentru a asigura dezinstituţionalizarea persoanelor cu dizabilităţi şi totodată un sistem de protecţie eficientă pentru acele persoane care necesită asistenţă permanentă din partea personalului calificat au fost instituite mai multe servicii de specializare înaltă:

Locuinţă protejată – este un serviciu social specializat, instituit prin decizia consiliilor locale din unităţile administrativ-teritoriale de nivelul întîi sau prin decizia consiliilor raionale sau celor municipale din unităţile administrativ-teritoriale de nivelul al doilea destinat protecţiei persoanelor cu dizabilităţi mintale care au atins majoratul ce suferă de tulburări psihice, dar conştientizează şi îşi dirijează acţiunile şi nu sunt declarate de către instanţa de judecată ca incapabile şi care nu dispun de locuinţă proprie sau necesită îmbunătăţirea condiţiilor de trai [14]. Pînă la acest moment în cadrul Programului „Comunitate incluzivă –Moldova" au fost dezvoltate trei servicii de locuinţă protejată în raioanele Orhei, Călăraşi şi Dubăsari. Persoanele care au fost plasate în acest serviciu au fost dezinstituţionalizate din Casa –internat pentru copii (băieţi) cu deficienţe mintale Orhei [15].

Casă comunitară – este un serviciu prestat de autorităţile administraţiei publice locale în colaborare cu asociaţiile obşteşi şi ONG-urile destinat copiilor cu dizabilităţi mintale cu dependenţă de protecţie, îngrijire şi suport specializat continuu în raport cu vîrsta şi dezvoltarea lor şi adulţi cu dizabilităţi mintale, inclusiv cei declaraţi incapabili, care nu se pot întreţine, autoservi şi autogospodări fără asistenţă şi suport continuu în comunitate, avînd abilităţi sociale reduse şi care are ca scop îngrijirea permanentă, dezvoltarea aptitudinilor de autoservire şi socializare a beneficiarilor, în vederea asigurării acestora unui mod de viaţă pe cît este posibil apropiat de cel obişnuit comunităţii, pentru a facilita creşterea capacităţii lor de a se integra (reintegra) în familie şi societate [16]. Acest serviciu a fost dezvoltat de Keystone Moldova în parteneriat cu administraţiile publice locale de nivelul doi şi au drept beneficiari copii şi tineri dezinstituţionalizaţi din Casa internat pentru copii (băieţi) cu deficienţe mintale din Orhei.

Serviciul asistenţă personal – este un serviciu social specializat, instituit prin decizia autorităţilor administraţiei publice locale de nivelul al doilea destinat persoanelor cu dizabilităţi severe, inclusiv copiii de la vîrsta de 3 ani care au fost special selectaţi şi care are ca scop acordarea de asistenţă şi îngrijire copiilor şi adulţilor cu dizabilităţi severe, în vederea favorizării independenţei şi integrării lor în societate [17]. Serviciile de asistenţă personală sunt oferite în mediul obişnuit, natural al persoanei care îl solicită: acasă, la serviciu, la şcoală, în comunitate, la locul de muncă etc [18].

Servicul „Echipă mobilă" – reprezintă un serviciu specializat, organizat de către administraţia publică locală destinat persoanelor cu dizabilităţi prealabil selectate, care oferă asistenţă socială şi suport la domiciliul beneficiarilor, în baza nevoilor identificate ale

acestora, precum şi consiliere şi suport persoanelor implicate în procesul de incluziune a acestora [19].

Organizația nonguvernamentală Keystone Moldova a susținut dezvoltarea echipelor mobile în 14 raioane şi două municipii (Ialoveni, Hînceşti, Leova, Orhei, Teleneşti, Soroca, Edineț, Nisporeni, Cimişlia, Sîngerei, Făleşti, Anenii Noi, Dubăsari, Ungheni, mun. Bălți şi Chişinău), a fost introdus serviciul social „Echipă mobilă" care oferă suport la domiciliu persoanelor cu dizabilități şi familiilor acestora [20].

Serviciul Respiro – este, de asemenea, un serviciu specializat, care oferă asistență socială, suport, îngrijire şi supraveghere 24 de ore persoanelor cu dizabilități severe, în cadrul unor centre specializate sau altor tipuri de servicii sociale, pentru ca familiile, rudele sau alte persoane care le îngrijesc să poată beneficia de un repaus de maximum 30 de zile pe an [21].

Rezultate obținute. Dezvoltarea serviciilor sociale şi diversificarea acestora au generat noi riscuri dar şi provocări în vederea asigurării cu resurse adecvate pentru menținerea serviciilor sociale de către autoritățile administrației publice locale. Observațiile din ultimii ani demonstrează că pentru autoritățile administrației publice locale este dificilă administrarea şi menținerea serviciilor sociale create. Multe centre ce prestează servicii sociale îşi limitează sau încetează activitatea ca rezultat al unei administrări ineficiente ale resurselor.

Concluzii. În consolidarea competențelor autorităților administrației publice locale în administrarea şi gestionarea serviciilor sociale un prim imperativ îl constituie lucrul cu societatea civilă pentru implicare şi participare, reorientarea serviciilor sociale conform necesităților identificate în comunitate şi în special pentru prestarea serviciilor orientate spre prevenirea problemelor şi nu pentru diminuarea acestora. Un alt imperativ îl reprezintă implementarea mecanismului de procurare a serviciilor sociale şi susținerea dezvoltării competențelor de dezvoltare a serviciilor sociale prin alocarea de resurse per beneficiar conform necesităților identificate. De asemenea, necesită dezvoltare evaluarea şi motivarea personalului angajat şi formarea continuă a acestuia.

Referințe bibliografice

1. Legea Republicii Moldova cu privire la serviciile sociale. Nr.123 din 18.06.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.09.2010, nr. 155-158.
2. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru al Serviciului de îngrijire socială la domiciliu şi a Standardelor minime de calitate. Nr.1034 din 31.12.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.01.2015, nr.1-10.
3. Legea Republicii Moldova privind cantinele de ajutor social. Nr. 81 din 28.02.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 11.04.2003, nr.67-69. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312879 (vizitat 28.12.2014).
4. Raport privind protecția socială a persoanelor cu dizabilități şi implementarea pe parcursul anului 2011 a Planului de acțiuni al Strategiei de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013). http://www.mmpsf.gov.md/file/rapoarte/raport_dizabilitati.pdf (vizitat 17.03.2015).
5. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Programului național privind crearea sistemului integrat de servicii sociale pe anii 2008-2012. Nr.1523 din 31.12.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.01.2009, nr.7-9.
6. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de evidență şi distribuire a biletelor de reabilitare/ recuperare acordate persoanelor în vîrstă şi celor cu dizabilități. Nr. 372 din 06.05.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.05.2010, nr.72-74.
7. Centrul republican de reabilitare a invalizilor, veteranilor muncii şi războiului din satul Cocieri, raionul Dubăsari http://www.mmpsf.gov.md/md/centrulcocieri/ (vizitat 21.05.2015).
8. Centrul pentru copii cu cerințe educative

speciale „Speranţa" din oraşul Criuleni. http://www.mmpsf.gov.md/md/centrus-peranta/ (vizitat 23.05.2015).
9. Centrul de reabilitare a invalizilor şi pensionarilor „Victoria" al Republicii Moldova, oraşul Sergheevka, Ucraina http://www.mmpsf.gov.md/md/centruvictoria/ (vizitat 23.05.2015).
10. Raport privind activitatea instituţiilor rezidenţiale pentru persoanele cu dizabilităţi mintale din Republica Moldova. http://www.somato.md/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=53&Itemid=48 (vizitat 05.06.2015).
11. Hotărîrea Guvernului nr. 691 din 17.11.2009 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Muncii, Protecţiei Sociale şi Familiei,structurii şi efectivului-limită ale aparatului central al acestuia. Nr. 691 din 17.11.2009. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.166-168 din 20.11.2009.
12. Ordinul ministrului Sănătăţii cu privire la organizarea şi funcţionarea Serviciului Reabilitare Medicală şi Medicină Fizică din Republica Moldova. Nr.432 din 25.05.2011. http://old.ms.gov.md/_files/8659-Binder1.pdf (vizitat 05.06.2015).
13. Întreprinderea de Stat „Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie şi Reabilitatre".http://www.crepor.org/?page_id=286 (vizitat 06.05.2015).
14. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului-tip privind organizarea şi funcţionarea Serviciului social „Locuinţă protejată" şi a standardelor minime de calitate. Nr. 711 din 09.08.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.08.2010, nr. 148-149. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=335694 (vizitat 28.12.2014).
15. Keystone Human Services International Moldova Association. Servicii sociale de locuinţe protejate.http://www.keystone-moldova.md/ro/what-we-do/supported-living.php (vizitat 07.06.2015).
16. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului-tip privind organizarea şi funcţionarea Serviciului social „Casă comunitară". Nr. 936 din 08.10.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 15.10.2010, nr. 202-205. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=336340 (vizitat 28.12.2014).
17. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea şi funcţionarea Serviciului social „Asistenţă personală" şi a standardelor minime de calitate. Nr. 314 din 23.05.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.06.2012, nr. 104-108 (în vigoare din 01.01.2013).http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=343395 (vizitat 28.12.2014).
18. Keystone Human Services International Moldova Association. Servicii de Asistenţă Personală. http://www.keystonemoldova.md/ro/what-we-do/personal-assistance.php (vizitat 07.06.2015)
19. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cadru privind organizarea şi funcţionarea Serviciului social „Echipă mobilă" şi a standardelor minime de calitate. Nr. 722 din 22.09.2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.09.2011, nr. 160-163. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=340345(vizitat 28.12.2014).
20. Keystone Human Services International Moldova Association. Servicii de Asistenţă Personală. http://www.keystonemoldova.md/ro/what-we-do/mobile-teams.php (vizitat 07.06.2015).
21. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea şi funcţionarea Serviciului social „Respiro". Nr. 413 din 14.06.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2012, nr. 126-129. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=343701(vizitat 28.12.2014).